HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

תניא נמי הכי ועוד שנה (א) אחרת לבבל ועמד דריוש והשלימה אמר רבא אף דניאל טעה בהאי חושבנא דכתיב [1]בשנת אחת למלכו אני דניאל בינותי בספרים מדקאמר בינותי מכלל דטעה מ"מ קשו קראי אהדדי כתיב [2]מלאות לבבל וכתיב [1]לחרבות ירושלם אמר רבא לפקידה בעלמא והיינו דכתיב [3]כה אמר כורש מלך פרס כל ממלכות הארץ נתן לי ה' אלהי השמים והוא פקד עלי לבנות לו בית בירושלם (ב) דרש רב נחמן בר רב חסדא מאי דכתיב [4]כה אמר ה' למשיחו לכורש אשר החזקתי בימינו וכי כורש משיח היה אלא א"ל הקב"ה למשיח קובל אני לך על כורש אני אמרתי הוא יבנה (ג) ביתי ויקבץ גליותי והוא אמר [5]מי בכם מכל עמו ויעל: א)[6]חיל פרס ומדי הפרתמים וכתיב [7]למלכי מדי ופרס אמר רבא אתנויי אתנו בהדדי אי מינן מלכי מינייכו איפרכי ואי מינייכו מלכי מינן איפרכי [8]בהראותו את עושר כבוד מלכותו (ד) א"ר יוסי בר חנינא מלמד שלבש בגדי כהונה כתיב הכא יקר תפארת גדולתו וכתיב התם [9]לכבוד ולתפארת [10]ובמלאות הימים האלה וגו' רב ושמואל חד אמר מלך פיקח היה וחד אמר מלך טיפש היה מאן דאמר מלך פיקח היה שפיר עבד דקריב רחיקא ברישא דבני מאתיה (ה) כל אימת דבעי מפיים להו ומאן דאמר טיפש היה דאיבעי ליה לקרובי בני מאתיה ברישא דאי מרדו ביה הנך (ו) הני הוו קיימי בהדיה °שאלו תלמידיו את רשב"י מפני מה נתחייבו שונאיהן של ישראל שבאותו הדור כליה אמר להם אמרו אתם אמרו לו מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע (ז) אם כן שבשושן יהרגו שבכל העולם כולו אל יהרגו אמרו לו אמור אתה אמר להם מפני שהשתחוו לצלם אמרו לו וכי משוא פנים יש בדבר אמר להם ב)°הם לא עשו אלא לפנים אף הקב"ה לא עשה עמהן אלא לפנים והיינו דכתיב [11]כי לא ענה מלבו: [10]בחצר גנת ביתן המלך רב ושמואל חד אמר הראוי לחצר לחצר הראוי לגינה לגינה הראוי לביתן לביתן וחד אמר הושיבן בחצר ולא החזיקתן בגינה ולא החזיקתן עד שהכניסן לביתן והחזיקתן במתניתא תנא הושיבן בחצר ופתח להם שני פתחים אחד לגינה ואחד לביתן [12]חור כרפס ותכלת מאי חור רב אמר חרי חרי ושמואל אמר מילת לבנה הציע להם כרפס אמר ר' יוסי בר חנינא כרים של פסים על גלילי כסף ועמודי שש מטות זהב וכסף תניא ר' יהודה אומר הראוי לכסף לכסף הראוי לזהב לזהב אמר לו ר' נחמיה א"כ אתה מטיל קנאה בסעודה אלא הם של כסף ורגליהן של זהב בהט ושש א"ר אסי אבנים ג)שמתחוטטות על בעליהן וכן הוא אומר (ח)[13] אבני נזר מתנוססות על אדמתו [12]ודר וסוחרת רב אמר דרי דרי ושמואל אמר אבן טובה יש בכרכי הים ודרה שמה הושיבה באמצע סעודה ומאירה להם כצהרים דבי רבי ישמעאל תנא שקרא דרור לכל בעלי סחורה [14]והשקות בכלי זהב וכלים מכלים שונים משונים מיבעי ליה אמר רבא יצתה בת קול ואמרה להם ראשונים כלו מפני כלים ואתם שונים (ט) בהם ויין מלכות רב אמר רב מלמד שכל אחד ואחד השקהו יין שגדול הימנו בשנים [15]והשתיה כדת ד)(אין אונס) מאי כדת א"ר חנן משום ר"מ כדת של תורה מה דת של תורה אכילה מרובה משתיה אף סעודתו של אותו רשע אכילה מרובה משתיה אין אונס אמר רבי אלעזר מלמד שכל אחד ואחד השקהו מיין מדינתו לעשות כרצון איש ואיש אמר רבא לעשות כרצון מרדכי והמן דכתיב [16]איש יהודי [17]איש צר ואויב המן [18]גם ושתי המלכה עשתה משתה נשים בית המלכות מיבעי ליה אמר רבא שניהן לדבר עבירה נתכוונו היינו דאמרי אינשי ה)איהו ו)בקרי ואתתיה בבוציני

בבוציני

תניא נמי הכי. דשנות נבוכדנצר ואויל מרודך נבלעה שנה: **עוד שנה אחת לבבל.** (י) הכי איתא בסדר עולם ביה בליליא קטיל בלשצר מלכא ודריוש מדאה קביל מלכותא הרי שבעים שנה מיום שמלך נבוכדנצר שבעים חסר אחת מיום שכיבש יהויקים ועוד שנה אחת לבבל למלאות שבעים שנה מששלט על ישראל ועמד דריוש והשלימה ואחריו בשנה אחרת מלך כורש בבבל ונפקדו פקידה במקצת שאמר מי בכם מכל עמו יהי אלהיו עמו ויעל וגו' ז). למדנו מברייתא זו כשמת בלשצר לא היו לכיבוש יהויקים אלא שבעים חסר אחת ואנחנו מנינו למעלה שבעים שנה מ"ה דנבוכדנצר וכ"ג דאויל מרודך ושלשה דבלשצר הרי שנים מקוטעות היו: **בינותי בספרים.** לשון ספירה וחשבון: **כתיב לפי מלאות לבבל.** שבעים שנה אפקוד אתכם בספר ירמיה: **וכתיב.** בספר דניאל למלאות לחרבות ירושלם שבעים שנה מספר השנים אשר היה דבר ה' אל ירמיה הנביא: **לפקידה בעלמא.** (כ) ואמר לפי מלאות לבבל שבעים שנה אפקוד אתכם וכן היתה שנפקדו בשנה אחת לכורש מלך פרס שהיא שנת ע"א לכיבוש יהויקים שפשטה בבל על ישראל: **משיח.** (ל) נמשח כמו שמן המשחה: **קובל אני לך כו'.** והכי קאמר כה אמר ה' למשיחו (מ) לכורש אשר החזקתי בימינו וגו' הוא יבנה את ביתי. תרי קראי כתיבי דסמיכי אהדדי. וניקוד טעם מקרא זה מוכיח על דרש זה שאין לך טעם זרקא במקרא שאין סגול בא אחריו וכאן ננקד למשיחו זורקא ולכורש ננקד במאריך להפרישו ולנתקו מעם למשיחו: **מי בכם מכל עמו וגו'.** והוא עצמו לא נשתדל בדבר: **כתיב פרס ומדי הפרתמים.** סמך הפרתמים אצל מדי וכתיב למלכי מדי ופרס סמך מלכי אצל מדי: **בגדי כהונה.** שהיו בידו שם בגדי כהן גדול (נ) שהביאן מירושלים: **פיקח היה.** שהקדים משתה הרחוקים יותר ממשתה בני עירו: **שהשתחוו לצלם.** בימי נבוכדנצר: **וכי משוא פנים יש בדבר.** איך זכו לנס: **הם עשו לפנים.** מיראה: **חרי חרי.** מעשה מחט. מלאכת המצעות היתה עשויה נקבים נקבים: **מילת לבנה.** חור לשון חיור ח): **הראוי לכסף כו'.** מטות זהב וכסף קדרים של הראוי לזהב לזהב וגרוע לכסף: **מתחוטטות על בעליהן.** רצפה עשה להם באבנים חטוטות כלומר שלא באו לידי אדם אלא בטורח שמחטטים ומחזירים בעליהן אחריהן עד שמוצאין אותן בדמים יקרים: **וכן הוא אומר.** שהמקרא משבח אבנים יקרות ואומר (ס) על נסיונות הרבה הן באין כי אבני נזר מתנוססות על אדמתו. והכתוב מדבר לישראל לעתיד לבוא שיהיו חשובין ויקרים בין האומות כאבני נזר המתנוססות: **דרי דרי.** שורות שורות סביב. ° וסוחרת לשון סחור סחור ט): **כצהרים.** והאי וסוחרת ° לשון סהרא הוא: **שקרא דרור לכל בעלי סחורה.** עשה נחת רוח לבני מלכותו להעביר מהן מכס של סוחרין: **הראשונים.** כלומר בלשצר וחבורתו: **כדת של תורה.** אכילת מזבח מרובה משתיה פר ושלשה עשרונים סולת לאכילה ונסך חצי ההין: **מיין מדינתו.** יין הרגיל בו ולא ישכרהו [ולא ישתהו] אלא לפי רצונו: **כרצון מרדכי והמן.** הם היו שרי המשקים במשתה: **איהו בקרי.** דלועין גדולות:

בוציני

אתה מטיל קנאה. וא"ת למ"ד לעיל הראוי לגינה לגינה הראוי לחצר לחצר א"כ אתה מטיל קנאה בסעודה י"ל דסבירא ליה דכיון שלא היו רואין זה את זה ליכא קנאה: **כדת** של תורה אכילה מרובה משתיה. והא דאמרינן בנדה (דף כד: וש"נ) כל שאכילתו מרובה משתייתו עצמותיו סכויין היינו באוכל יותר מדאי:

שפרחה

מסורת הש"ס

א) כתיב חיל כו' כצ"ל, ב) [עי' תוס' ע"ז ג. ד"ה שלא וכו'], ג) [בערוך ערך חט א כתב כמה פירושים ע"ז בשם ר"ג ור"ח ע"ש], ד) [בע"י ליתא], ה) סוטה י., ו) [עי' בערוך ערך קר ד], ז) [עזרא א], ח) [דניאל ז], ט) [שבת יג.],

תורה אור השלם

1. בִּשְׁנַת אַחַת לְמָלְכוֹ אֲנִי דָּנִיֵּאל בִּינֹתִי בַּסְּפָרִים מִסְפַּר הַשָּׁנִים אֲשֶׁר הָיָה דְבַר יְיָ אֶל יִרְמְיָה הַנָּבִיא לְמַלְּאוֹת לְחָרְבוֹת יְרוּשָׁלַם שִׁבְעִים שָׁנָה: דניאל ט ב

2. כִּי כֹה אָמַר יְיָ כִּי לְפִי מְלֹאת לְבָבֶל שִׁבְעִים שָׁנָה אֶפְקֹד אֶתְכֶם וַהֲקִמֹתִי עֲלֵיכֶם אֶת דְּבָרִי הַטּוֹב לְהָשִׁיב אֶתְכֶם אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה: ירמיהו כט י

3. כֹּה אָמַר כֹּרֶשׁ מֶלֶךְ פָּרַס כֹּל מַמְלְכוֹת הָאָרֶץ נָתַן לִי יְיָ אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְהוּא פָקַד עָלַי לִבְנוֹת לוֹ בַיִת בִּירוּשָׁלַם אֲשֶׁר בִּיהוּדָה: עזרא א ב

4. כֹּה אָמַר יְיָ לִמְשִׁיחוֹ לְכוֹרֶשׁ אֲשֶׁר הֶחֱזַקְתִּי בִימִינוֹ לְרַד לְפָנָיו גּוֹיִם וּמָתְנֵי מְלָכִים אֲפַתֵּחַ לִפְתֹּחַ לְפָנָיו דְּלָתַיִם וּשְׁעָרִים לֹא יִסָּגֵרוּ: ישעיהו מה א

5. מִי בָכֶם מִכָּל עַמּוֹ יְהִי אֱלֹהָיו עִמּוֹ וְיַעַל לִירוּשָׁלַם אֲשֶׁר בִּיהוּדָה וְיִבֶן אֶת בֵּית יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הוּא הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלָם: עזרא א ג

6. בִּשְׁנַת שָׁלוֹשׁ לְמָלְכוֹ עָשָׂה מִשְׁתֶּה לְכָל שָׂרָיו וַעֲבָדָיו חֵיל פָּרַס וּמָדַי הַפַּרְתְּמִים וְשָׂרֵי הַמְּדִינוֹת לְפָנָיו: אסתר א ג

7. וְכָל מַעֲשֵׂה תָקְפּוֹ וּגְבוּרָתוֹ וּפָרָשַׁת גְּדֻלַּת מָרְדֳּכַי אֲשֶׁר גִּדְּלוֹ הַמֶּלֶךְ הֲלוֹא הֵם כְּתוּבִים עַל סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי מָדַי וּפָרָס: אסתר י ב

8. בְּהַרְאֹתוֹ אֶת עֹשֶׁר כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ וְאֶת יְקָר תִּפְאֶרֶת גְּדוּלָּתוֹ יָמִים רַבִּים שְׁמוֹנִים וּמְאַת יוֹם: אסתר א ד

9. וְעָשִׂיתָ בִגְדֵי קֹדֶשׁ לְאַהֲרֹן אָחִיךָ לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת: שמות כח ב

10. וּבִמְלוֹאת הַיָּמִים הָאֵלֶּה עָשָׂה הַמֶּלֶךְ לְכָל הָעָם הַנִּמְצְאִים בְּשׁוּשַׁן הַבִּירָה לְמִגָּדוֹל וְעַד קָטָן מִשְׁתֶּה שִׁבְעַת יָמִים בַּחֲצַר גִּנַּת בִּיתַן הַמֶּלֶךְ: אסתר א ה

11. כִּי לֹא עִנָּה מִלִּבּוֹ וַיַּגֶּה בְּנֵי אִישׁ: איכה ג לג

12. חוּר כַּרְפַּס וּתְכֵלֶת אָחוּז בְּחַבְלֵי בוּץ וְאַרְגָּמָן עַל גְּלִילֵי כֶסֶף וְעַמּוּדֵי שֵׁשׁ מִטּוֹת זָהָב וָכֶסֶף עַל רִצְפַת בַּהַט וָשֵׁשׁ וְדַר וְסֹחָרֶת: אסתר א ו

13. וְהוֹשִׁיעָם יְיָ אֱלֹהֵיהֶם בַּיּוֹם הַהוּא כְּצֹאן עַמּוֹ כִּי אַבְנֵי נֵזֶר מִתְנוֹסְסוֹת עַל אַדְמָתוֹ: זכריה ט טז

14. וְהַשְׁקוֹת בִּכְלֵי זָהָב וְכֵלִים מִכֵּלִים שׁוֹנִים וְיֵין מַלְכוּת רָב כְּיַד הַמֶּלֶךְ: אסתר א ז

15. וְהַשְּׁתִיָּה כַדָּת אֵין אֹנֵס כִּי כֵן יִסַּד הַמֶּלֶךְ עַל כָּל רַב בֵּיתוֹ לַעֲשׂוֹת כִּרְצוֹן אִישׁ וָאִישׁ: אסתר א ח

16. אִישׁ יְהוּדִי הָיָה בְּשׁוּשַׁן הַבִּירָה וּשְׁמוֹ מָרְדֳּכַי בֶּן יָאִיר בֶּן שִׁמְעִי בֶּן קִישׁ אִישׁ יְמִינִי: אסתר ב ה

17. וַתֹּאמֶר אֶסְתֵּר אִישׁ צַר וְאוֹיֵב הָמָן הָרָע הַזֶּה וְהָמָן נִבְעַת מִלִּפְנֵי הַמֶּלֶךְ וְהַמַּלְכָּה: אסתר ז ו

18. גַּם וַשְׁתִּי הַמַּלְכָּה עָשְׂתָה מִשְׁתֵּה נָשִׁים בֵּית הַמַּלְכוּת אֲשֶׁר לַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ: אסתר א ט

גליון הש"ס

גמ' שאלו תלמידיו. עי' מדרש שיר השירים בפסוק זאת קומתך דמתה לתמר: שם הם לא עשו אלא לפנים. עי' סנהדרין דף סא ע"ב. ועי' ע"ז דף ג ע"א תוס' ד"ה שלא השתחוו: רש"י ד"ה דרי דרי וכו' וסוחרת לשון סחור. כי סביב תרגומו סחור סחור (ויקרא א ה): שם ד"ה כצהרים וכו' לשון סהרא הוא. עי' לקמן דף יג ע"א רש"י ד"ה אסתהר:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ועוד שנה אחת יש לבבל ועמד וכו' ואף דניאל וכו' בינותי בספרים מספר השנים אשר היה דבר ה' אל ירמיה הנביא למלאות לחרבות ירושלים שבעים שנה מדקאמר אני בינותי בספרים מכלל דאיהו נמי טעה מ"מ קשו: (ב) שם לבנות לו בית בירושלים וכתיב מי בכם מכל עמו יהי אלהיו עמו ויעל דרש רב נחמן: (ג) שם הוא יבנה עירי ויקבץ גליותי: (ד) שם כבוד מלכותו ואת יקר וגו' אמר רבי יוסי וכו' בגדי כהונה ונתעטף ועמד כתיב הכא: (ה) שם דבני מאתיה מיכף כייפי ליה כל אימת דבעי בהו מקרב להו ומאן דאמר טיפש: (ו) שם מרדו ביה הנך קיימי הני והוו בהדיה: (ז) שם של אותו רשע אמר להם אם כן: (ח) שם וכן הוא אומר כי אבני: (ט) שם ואתם שונים ושותים בהן: (י) רש"י ד"ה ועוד שנה אחת לבבל. רישא דברייתא הכי איתא: (כ) ד"ה לפקידה בעלמא נאמר האי לפי מלאות לבבל שבעים שנה דהא אפקוד אתכם כתיב וכן היה שנפקדו וכו' שפשטה יד בבל: (ל) ד"ה משיח הוא כלום נמשח בשמן כצ"ל ותיבת כמו נמחק: (מ) ד"ה קובל וכו' למשיחו על כורש אני קובל אשר החזקתי וכו' יבנה את עירי תרי קראי: (נ) ד"ה בגדי כהונה וכו' כהן גדול שהביא נבוכדנצר מירושלים: (ס) ד"ה וכן הוא וכו' ואומר שעל ידי נסיונות:

מוסף רש"י

איהו בקרי ואתתיה בבוציני. קארי ובוציני מין אחד הוא אלא שאלו גדולים ואלו קטנים, כלומר במה שהוא עוסק היא עסוקה (סוטה י.).

רבינו חננאל

והא קשו קראי אהדדי, ופריש רבא לפי מלאת לבבל, לפקידה בעלמא. ולחורבות ירושלים, לגאולה. אבנים מתחוטטו׳ת על בעליהן, מחטיאות בעליהן. כלומר כל מי שנמצאת בידו [מתחייב] למלכות, א) שאינן ראויות להדיוט אלא למלכות בלבד, וכן בעליהן כיון שנמצאת בידיהן נסים ובורחין שמתיראין מן המלכות. [והשתיה כדת, כדת של תורה] מה דת של תורה אכילה מרובה משתייה, פי' התמיד כבש שיש בו כמה רביעיות,

---

א) וכן העתיק הערוך בערך חט א' בשם רבינו ע"ש.